

OplossingenLab8

Zorg én onderwijs voor alle kinderen: hoe we dat samen voor elkaar willen krijgen

Zorg én onderwijs mogelijk maken

Werken aan de verbinding tussen onderwijs en zorg en een aansluitend aanbod realiseren voor of met kinderen en hun ouders gebeurt op meerdere plekken in het land. Vaak ook al jaren: het organiseren vraagt om enorm uithoudingsvermogen en doorzettingskracht. De roep om structurele oplossingen en structurele financiering is groot, zo bleek maar weer tijdens de achtste editie van het OplossingenLab. De OplossingenLabs worden een aantal keer per jaar georganiseerd door het Nederlands Jeugdinstituut (Nji), samen met de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en Sectorraad Gespecialiseerd onderwijs (Sectorraad GO). Bij editie 8, die afgelopen 22 november online plaatsvond, sloten ook de zorgconsulenten en adviesbureaus DSP en Oberon aan.

Bijna tachtig deelnemers vanuit scholen, zorgaanbieders, overheden en samenwerkingsverbanden deelden kennis en ervaringen, en luisterden naar een aantal voorbeelden. Voorbeelden die inspireren. Voorbeelden die anderen kunnen gebruiken. Maar ook voorbeelden die de zoektocht aangeven van onderzoekers, beleidsmakers, directeuren van scholen, samenwerkingsverbanden, zorgarrangeurs, onderwijsconsulenten, professionals in de praktijk.

04

Verslag bijeenkomst

Maandag 22 november was de achtste editie van het OplossingenLab. Bijna tachtig deelnemers deelden kennis en ervaringen en luisterden naar een aantal voorbeelden.

06

Traject Zorg in Onderwijstijd

De drie lijnen van het landelijke onderzoeksproject Zorg in Onderwijstijd zijn in volle gang en er wordt hard gewerkt aan verbeteringen in zorg en onderwijs.

08

Zorgarrangeur aan het woord

Zorgarrangeurs ondersteunen scholen bij financiering van zorg in onderwijstijd. Ze gaan het gesprek aan met alle betrokkenen. Het doel: concrete afspraken maken en komen tot een collectieve aanpak.

09

De ouder als superprofessional aan tafel

Susanne Abrahams wil met haar ervaringen andere ouders ontzorgen bij de zoektocht naar passend onderwijs voor een kind met beperkingen of moeilijk gedrag.

10

Focus op communicatie zorgt voor meer zelfvertrouwen

De eerste KLIN©-klas van Nederland is voor kinderen met een communicatief meervoudige beperking. Doelen van onderwijs, revalidatie en communicatie worden met elkaar vervlochten.

16

De ontwikkeling van een kind is niet op te knippen

Het Onderwijscentrum Leijpark in Tilburg is een voorbeeld waarbij de knip tussen onderwijs en zorg is losgelaten.

12

Op weg naar collectieve financiering: 'Elk stapje moeten we koesteren'

Met het project Zorg in Onderwijstijd willen de ministeries van VWS en OCW in 2022 het kabinet scenario's presenteren om besluiten te kunnen nemen over andere bekostiging.

14

Onderwijs op maat in de eigen wijk

Er bestaan inmiddels veertig Samen-naar-Schoolklassen. Een plek waar kinderen met een meervoudige beperking onderwijs met zorg op maat krijgen op een reguliere school.

17

Zoeken naar ruimte voor onderwijs op maat in proeftuinen

De begeleiding van vijftien onderwijszorgarrangementen als proeftuin, waarin de ruimte in de huidige wet- en regelgeving optimaal wordt benut.

Verlag bijeenkomst

Werken aan combinaties van onderwijs en zorg voor kinderen en jongeren met een meervoudige beperking gebeurt al op verschillende plekken in het land. Scholen zijn het zelf gaan organiseren, en met hulp van creatieve schooldirecteuren, directeuren samenwerkingsverbanden, zorgorganisaties, wethouders en beleidsambtenaren, lopen er al mooie initiatieven. Die blijken toch kwetsbaar, omdat ze veelal tijdelijk en persoonsafhankelijk zijn. Bovendien vraagt het organiseren om een enorm uithoudingsvermogen en doorzettingskracht. De roep om structurele oplossingen en structurele financiering is groot, zo bleek maar weer tijdens de achtste editie van het OplossingenLab, dat afgelopen 22 november online plaatsvond. Bijna tachtig deelnemers vanuit scholen, zorgaanbieders, overheden en samenwerkingsverbanden deelden kennis en ervaringen, en luisterden naar een aantal inspirerende voorbeelden.

Dagvoorzitter Bart van Kessel trapte af met de opdracht die er ligt: de verbinding tussen onderwijs en zorg realiseren voor en met kinderen met een ernstige meervoudige beperking en met een intensieve zorgvraag. Dit OplossingenLab ging in op de rol en bijdrage van de ouders. Ook was er aandacht voor het proces richting collectieve financiering met steun van een arrangeur. Tenslotte is gedeeld wat er het afgelopen half jaar in het werkveld is bereikt in de verbinding tussen onderwijs en zorg voor kinderen met een intensieve zorgvraag in het onderwijs, waaronder kinderen met een ernstige meervoudige beperking.

Persoonsafhankelijk

Carlijn Volker, werkzaam als zorgarrangeur, en Hester de Lange vertelden over hoe het proces naar collectieve financiering met steun van een zorgarrangeur verloopt op hun school, het Mozarthof in Hilversum. De gemeente Hilversum en samenwerkingsverband Unita hebben vorig jaar een zorgarrangement gesloten, waar de school formatie kan inhuren voor extra zorg en ondersteuning. 'Daar zijn we erg blij mee', aldus de Lange. Of het zo blijft is de vraag. 'We zaten met de juiste mensen aan tafel en we leken een duurzame oplossing te hebben

gevonden. Met de wisseling van een aantal functies in de regio zijn we nu weer terug bij af.' Rik Aarden is directeur op Onderwijscentrum Leijpark in Tilburg. Zijn school was al voor de pilot bezig met het organiseren van collectieve zorg in de groepen. Het nauwe contact met de gemeente heeft daarbij geholpen. 'We hebben veel bereikt, maar de inspanning is wel erg fors.' Ook hij maakt zich zorgen om hoe persoonsafhankelijk de afspraken zijn. De gemeenteraadsverkiezingen staan voor de deur....

Professionals en ouders

Hoe lastig het is als ouder van kinderen die zorg en speciaal onderwijs nodig hebben, vertelt Susanne Abrahams, 50 jaar en moeder van twee zoons met een 'rugzakje'. Ze vertelt hoe je als ouder meer een professional bent in plaats van ouder. 'Ik heb een heel leerproces doorgaan. Ik heb bijvoorbeeld geleerd dat professionals niet heel veel met je emoties kunnen. Reactie vanuit de zaal, wij, professionals, moeten er juist zijn om de emotie van ouders te kunnen begrijpen. Ze is blij met onderwijsconsulent Yvonne Wagenaar, die haar heeft bijgestaan met allerlei moeilijke gesprekken met scholen en ook kon

doorpakken. Nu lijkt haar jongste zoon eindelijk een goede plek te hebben gevonden op een school. Lees meer op [pagina 09](#) >

Zorgarrangeurs

Yvonne Wagenaar kwam daarna zelf aan het woord om samen met Michiel van der Grinten een update te geven over het tweejarige onderzoek Zorg in Onderwijstijd. Wagenaar vertelt hoe de zorgarrangeurs op vijftig scholen helpen met routes en zijpaadjes naar financiering. Tegelijk halen ze veel informatie op voor het onderzoek. 'Iedereen ziet dat het anders moet. Onze missie is zo regelarm mogelijk en collectief als het kan. Er is veel winst te behalen.' De conclusies zijn nog voorlopig, maar kunnen nu al wel gedeeld worden:

- Het lukt nog niet om voor alle leerlingen passende zorg te organiseren
- Onderwijs bekostigt in veel gevallen zorg, zeker als dat door onderwijzend personeel ingevuld wordt. Jeugdwet, Wlz, Zvw betalen de rest. Er is nog geen gelijke verdeling van die financiële inzet
- Juiste bekostiging op de juiste plek is lastig te organiseren
- Het blijft kwetsbaar, maar het is heel kleinschalig en de borging ontbreekt

Volgens Michiel van der Grinten zijn er 500 scholen in ons land bezig met deze knelpunten. Scholen willen toe naar één budget waaruit scholen en ouders samen de zorg in onderwijstijd kunnen organiseren, met vaste zorgpartners en in afstemming met de zorg thuis. Meer over het werk van de zorgarrangeurs op [pagina 08](#) >

Kinderen leren initiatief nemen in Communicatie

Op de locatie Lichtenbeek Arnhem van De Onderwijsspecialisten werkt de Stichting Milo met een unieke aanpak, het project KLIN© (Kinderen leren initiatief nemen in Communicatie). Quirine Plaizier, Marcia van den Hove en Petra Roelofs vertelden hoe ze met een aangepaste speel- en leeromgeving genaamd 'De Walvissen' een behandelprogramma aanbieden, dat bestaat uit communicatie ondersteunende methoden en technologie. Daarmee helpt KLIN© kinderen om een voorbereide overstap te maken naar de meest passende vorm van onderwijs. Meer achtergrond is te vinden op [pagina 10](#) >

Collectieve inzet Zorg in Onderwijstijd

Tilburg is één van de twee pilots waar de financiering van zorg in onderwijstijd collectief gefinancierd wordt. Wilma Houtepen van Amarant en Rik Aerden van onderwijscentrum Leerpark vertellen erover. De gemeente koopt zorg direct in bij de zorgorganisaties Amarant en Siza. Zij leveren, in onderling overleg, de zorg direct op school. Inmiddels hebben zich al best veel scholen uit de omgeving aangesloten bij deze werkwijze. Ook de zorgverzekeraars en het zorgkantoor doen mee. Voordeel is dat er geen individuele jeugdwegtrajecten meer lopen. Ander voordeel is dat het organiseren ervan ervaren wordt als een gezamenlijke verantwoordelijkheid, ondanks dat de definitie van zorg in onderwijstijd lastig blijft. Lees verder op [pagina 16](#) >

Omarm de complexiteit met creativiteit

Irma Beurmanjer, de nieuwe projectmanager van Zorg in Onderwijstijd, mocht als laatste spreker een korte toelichting geven op de ontwikkelingen in het traject. 'Ik ben onder de indruk van wat er allemaal al gebeurt, van de energie en gedrevenheid, maar tegelijk ook van de complexiteit en problemen. Net als jullie willen we zo snel mogelijk een oplossing, maar het moet ook zorgvuldig gebeuren. Het komend jaar gaan we oogsten en ligt de beslissing verder bij het nieuwe kabinet. We willen niet zomaar een nieuwe systematiek die weer leidt tot nieuwe problemen. De ambtelijke molens, zeker die van de wetgeving, maken het complex waardoor het niet snel op te lossen is. Omarm de complexiteit met creativiteit hoorde ik laatst van een zorgarrangeur. Daarvan heb ik veel gehoord vandaag. We zullen het nodig hebben.'

Vanuit de digitale zaal klinkt bijna letterlijk een soort verzuchting. Die is ook zichtbaar op de chat: We zijn al zo veel jaren aan het onderzoeken en er is al zo veel kennis. We moeten nu echt stappen zetten om het makkelijker te maken voor lokale en regionale partijen. Lees meer over het project op [pagina 12](#) >

Landelijke ontwikkelingen

Vincent Fafieanie, adviseur van het Nji, sluit af met een aantal laatste ontwikkelingen in het land, zoals de proeftuinen onderwijszorgarrangementen, de Algemeen Maatregel van Bestuur (AMvB) en de handreiking Samen naar school-klassen.

Traject Zorg in Onderwijstijd

Van trage besluitvorming rondom zorgaanvragen tot administratieve rompslomp. Maar vooral onduidelijkheid en discussies over wie de zorg betaalt. 93 procent van de scholen in het speciaal onderwijs ervaart knelpunten in de organisatie en financiering van zorg in onderwijstijd. ‘Tegelijkertijd wordt er op heel veel scholen, in gemeenten en in regionaal verband hard gewerkt om zorg en onderwijs beter te verbinden.’

Dat blijkt de uit tussentijdse bevindingen van het traject Zorg in Onderwijstijd, dat twee jaar geleden startte in opdracht van de ministeries van OCW en VWS. Daarbij voeren de adviesbureaus Oberon en DSP een landelijk onderzoek uit. Bureau Onderwijsconsulenten zet zorgarrangeurs in om vijftig scholen te ondersteunen bij het zo regelarm en collectief mogelijk organiseren van de zorg in het speciaal onderwijs.

Uit de resultaten blijkt verder dat voor bijna een op de tien leerlingen de zorg als niet passend wordt ervaren, en dat meer dan de helft van alle zorg en ondersteuning in het speciaal onderwijs uit onderwijsmiddelen wordt bekostigd. De rest komt uit de potjes van Jeugdwet, Wlz en de zorgverzekeraars.

Tussenstand

‘Eigenlijk lopen we al tien jaar hiermee te modderen, het wordt tijd dat dit wordt opgelost’, stelt onderzoeker Michiel van der Grinten van Oberon. ‘Hopelijk laat dit onderzoek straks zien hoe dat kan.’ Op dit moment kunnen de onderzoekers alleen een tussenstand laten zien. Voor echte cijfers is het nog te vroeg. In ieder geval lopen de drie lijnen van het project goed, stelt Van der Grinten. ‘Het onderzoek loopt op de vijftig scholen waar de zorgarrangeurs zijn, in de pilots maar ook breder. In totaal hebben we het over ruim vijfhonderd scholen voor (voortgezet) speciaal

onderwijs en zo’n 60.000 leerlingen, waarvoor deze problemen spelen.

De zorgarrangeurs leveren vanuit hun dagelijkse werk veel informatie voor het onderzoek, maar het is volgens Yvon Wagenaar van Bureau Onderwijsconsulenten lastig om scherp te krijgen op de scholen wie wat doet, en wat waaruit wordt betaald. ‘De problemen zijn in ieder geval legio. Van de discussie wie wat moet betalen, het gedoe om hoe je een zorgaanvraag überhaupt georganiseerd krijgt tot de rompslomp eromheen. Voor veel scholen is het dan ook enorm ingewikkeld om op jaarbasis een stabiele organisatie neer te zetten, waarmee ze kinderen zorg kunnen bieden die ze nodig. Het is een financiële legpuzzel, die scholen ongelofelijk veel tijd kost. Inmiddels beschikken de zorgarrangeurs over een goed gevulde toolkit met succes-elementen gebaseerd op best practices.’

Inspirerende ontwikkelingen

Volgens Van der Grinten wordt er al overal in het land aan de weg getimmerd om hier verbetering in te brengen. Maar het is nog niet duurzaam. ‘Er zijn allemaal aansprekende en inspirerende ontwikkelingen maar ze zijn wel kleinschalig. Het hangt aan elkaar van onderlinge afspraken tussen scholen, gemeenten, samenwerkingsverbanden en zorgaanbieders, die ook nog eens tijdelijk zijn. De intenties zijn er, en we maken stappen vooruit, maar het is allemaal zo

complex georganiseerd dat het kwetsbaar blijft.’ Dat zien de zorgarrangeurs ook, vertelt Wagenaar. ‘Op de scholen die we onder onze hoede hebben experimenteren we binnen de bestaande regelgeving. De afspraken daarbij zijn bijna allemaal op projectbasis, in afwachting van wat de ministeries hierover beslissen. Ook lopen we steeds weer aan tegen de collectieve insteek van een school versus de individuele insteek in de zorg. Het liefst zou je een regisseur willen hebben in de regio die domein overstijgend kan werken.’

Eén pot geld per regio

Daarom schetsen de onderzoekers een toekomst-scenario, waarbij elke regio één pot geld heeft, waarmee scholen zorg kunnen inkopen bij één of twee

vaste zorgaanbieders. Zo kunnen ze beter kijken naar wat elke leerling nodig heeft, en kan er gewerkt worden met vaste hulpverleners op school, zonder individuele beschikking of indicatie. Met ouders kunnen scholen beter een inhoudelijk gesprek voeren over de zorg en ondersteuning van hun kind op school en hoe dat kan worden afgestemd op de zorg thuis. Continuïteit, kwaliteit en duurzaamheid van de zorg zijn zo veel beter gewaarborgd. Er is meer rust in de klas en een groot deel van de administratieve rompslomp waar ouders, scholen, zorgpartners en gemeenten nu mee te maken hebben, zal verdwijnen, aldus de onderzoekers.

Eind 2022 komen de definitieve resultaten van het onderzoek beschikbaar.

Zorgarrangeur aan het woord

Om een beter beeld te krijgen van waar scholen tegenaanlopen met financiering van zorg in onderwijstijd is de pilot zorgarrangeurs gestart. Vijftig scholen in het speciaal onderwijs hebben een zorgarrangeur kunnen aanstellen. Maar wat doen die precies?

Vanuit Bureau Onderwijsconsulenten werkt Marike Hoogendoorn sinds een jaar als zorgarrangeur op de Prins Johan Friso school in het Groningse Haren. Op deze cluster 3-school is veel lichamelijke zorg nodig is om het onderwijs te laten slagen. 'Als zorgarrangeur ondersteun je scholen bij het regelen van financiering van zorg in onderwijstijd', vertelt ze. 'De opdracht is om het gesprek aan te gaan met betrokken zorgpartijen, gemeenten, zorgkantoren en de onderwijspartners over de inzet van zorggelden voor leerlingen tijdens onderwijstijd. Het doel daarvan is om concrete afspraken te maken en te komen tot een collectieve aanpak.'

Verpleegkundige betaald met onderwijsgeld

Om een beeld te krijgen van hoeveel tijd docenten op de Prins Johan Friso school kwijt zijn aan zorg in hun groep heeft Hoogendoorn een start-screening uitgevoerd. Dat heeft verrassende inzichten opgeleverd. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de verpleegkundige die er werkt betaald wordt vanuit de onderwijsgelden. Hoogendoorn: 'Ieder weldenkend mens weet dat een verpleegkundige in de categorie zorg valt. Het is echter zo ingewikkeld om deze zorg collectief gefinancierd te krijgen, dat de school het zelf maar betaalt. Deze pilot geeft inzicht of de juiste financieringsbronnen wel worden benut.'

Hoogendoorn werkt vier uur per week op de school in Haren. De school maakt voor iedere leerling een zorgmatrix. Heeft het kind hulp nodig om naar het toilet te gaan? Heeft hij of zij een rustperiode nodig overdag, of moet je helpen met jas aantrekken? 'Op basis

daarvan kijken we welke zorg er nodig is om de leerling binnen het onderwijs te ondersteunen. Daarmee kun je kijken welke zorgindicaties aanwezig zijn. Dat kunnen indicaties zijn vanuit de Jeugdwet (gemeente) of vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz). Het betrekken van ouders is essentieel.' Zij ontvangen deze indicaties.

Basis van vertrouwen

Ook zit de zorgarrangeur op beleidsniveau aan tafel met gemeenten. 'We moeten het samen doen, er moet een basis van vertrouwen zijn. Alleen zo voorkom je oneindige discussies over de inzet van zorg of niet. Met een aantal gemeenten werken we met vaste indicatiestellers. Eén vast persoon in de gemeente, dat werkt goed. Maar als zo'n persoon wegvalt, door zwangerschap of omdat ze een andere baan krijgt, begin je weer opnieuw.'

Wat Hoogendoorn in ieder geval als zorgarrangeur heeft gemerkt dat wanneer de school zou kunnen putten uit een collectief zorgpotje er veel meer mogelijk is. 'Zo kun je als school passende zorg organiseren zoals het op dat moment nodig is. Tenslotte gaan onderwijs en zorg soms naadloos in elkaar over. We moeten meer kijken naar wat een kind nodig heeft. Die kun je niet in stukken hakken.'

Meer lezen:

- www.onderwijsconsulenten.nl/zorgarrangeurs-in-het-kader-van-zorg-in-onderwijstijd
- www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/onderwijs-en-zorg
- pjharen.openbaaronderwijsgroningen.nl

De ouder als superprofessional aan tafel

Voor menig ouder is de zoektocht naar passend onderwijs voor een kind met beperkingen of moeilijk gedrag erg frustrerend. De 50-jarige Susanne Abrahams kan erover meepraten. Met haar twee zoons 'met rugzakje' heeft ze heel wat meegemaakt. Nu heeft ze een duidelijke missie voor ogen: met haar ervaringen wil ze andere ouders ontzorgen.

Terwijl haar 20-jarige oudste zoon met ADHD en oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (ODD) opkrabbelt na een lang moeilijk schooltraject, is Abrahams nog steeds heel druk met haar 13-jarige jongste zoon, Tristan. Die heeft een diagnose ASS en Diabetes type 1. Menig school heeft aangegeven hem niet verder te kunnen helpen. Hoeveel dit van ouders vraagt, wordt niet vaak erkend, vertelt Abrahams. 'Hoeveel tijd en energie je erin moet stoppen, ziet niemand. Er wordt maar van je verwacht dat je dit naast je werk, huishouden en sociaal leven er "gewoon" bij doet.'

Superprofessional aan tafel

'Ze zeggen altijd dat je als ouder de grootste expert bent als het gaat om je kinderen. Die uitspraak past misschien mooi op een tegeltje maar in de praktijk wordt er anders mee om gegaan', stelt Abrahams. 'Bij alle gesprekken met hulpverleners moet je als een soort superprofessional aan tafel zitten, anders word je niet serieus genomen. Ik heb bijvoorbeeld geleerd om geen emoties meer te laten zien. De meeste professionals kunnen daar niet mee omgaan. Die schieten in de verdediging, gaan je troosten of zaken bagatelliseren.'

Het verhaal achter de emoties en begrip daarvoor is wat ze mist bij onderwijs- en zorgprofessionals. 'Ga op zoek naar de wens achter de emoties. Ik mis meer echt oprecht begrip. Ik wil als ouder emotie kunnen en mogen tonen en erop kunnen vertrouwen dat dit niks doet in de relatie met de professional aan

de andere kant van de tafel. Ik verwacht dat hij of zij hiermee weet te dealen. Het gaat tenslotte om mijn kind.'

Ouders bijstaan

In Borculo heeft ze nu eindelijk een school gevonden, VSO De Korte Dreef, waar Tristan op zijn plek lijkt te zitten. Ze heeft daarvoor heel veel hulp gehad van Yvonne Wagenaar, die haar net als bij haar oudste als onderwijsconsulent heeft bijgestaan. 'Maar het is een lang leerproces geweest. Bij mijn oudste zoon ging veel mis. Ik had achteraf veel eerder actie moeten ondernemen. Ik was te afwachtend omdat ik vertrouwde op de hulpverleners, terwijl mijn intuïtie iets anders riep. Ik had daar eerder naar moeten luisteren. Yvonne was als een pitbull die voor mij opkwam. Het is fijn als iemand naast je staat, voor je opkomt en kan doorpakken.'

Daarom is Abrahams haar eigen bedrijf begonnen, Suus Ontzorgt. 'Ik wil ouders bijstaan en voor hen het gesprek voeren. Zoals Yvonne bij mij deed. Als zorgbehartiger van ouders ben ik er 100 procent alleen voor de ouders. Terugkijkend is dat waar ik namelijk zelf vooral veel behoefte aan heb gehad. Namelijk dat er als ouder en moeder meer van mijn bordje was gehaald, zodat ik meer tijd en energie over zou hebben om de leuke dingen te doen met mijn zoon. Het opvoeden, het contact met je kind, het spelen, dat wil je toch als ouder zelf doen.'

Focus op communicatie zorgt voor meer zelfvertrouwen

Kinderen met een communicatief meervoudige beperking (CMB) hebben in het onderwijs gespecialiseerde ondersteuning vanuit de zorg nodig. Hoe regel je dat het best in het dagelijkse onderwijsaanbod? Stichting Milo zette samen met de school Lichtenbeek en het revalidatiecentrum Klimmendaal een speciaal onderwijszorgarrangement op in Arnhem: de eerste KLIN©-klas van Nederland. Wat levert dat op?

Sinds januari is deze speciale klas, genaamd De Walvissen, geopend op de locatie Lichtenbeek Arnhem van De Onderwijsspecialisten. Eerder kwam uit de samenwerking van deze speciale onderwijsschool met Revalidatiecentrum Klimmendaal al de vraag op voor meer ondersteunde communicatie, vertelt Petra Roelofs van Lichtenbeek. Toen de implementatie ervan wat achterbleef, zochten beide organisaties contact met de Stichting Milo, waar Theo Goossens vervolgens het project KLIN© (Kinderen leren initiatief nemen in Communicatie) ging opzetten.

KLIN© is een *evidence-based*, intensief behandelprogramma met een sterke focus op het stimuleren van de communicatieontwikkeling en taalverwerving. Het project is opgezet omdat vanuit meerdere kinderdagcentra in ons land de vraag kwam voor een programma om voor kinderen met meervoudige beperkingen betere onderwijskansen en vooruitzichten te creëren. 'De ondersteunende aanpak van communicatieve vaardigheden is vaak de enige manier en kans op een succesvolle toegang tot onderwijs voor deze leerlingen', legt Goossens uit.

De Walvissen

Ook al zijn op meerdere plekken al eerder goede ervaringen opgedaan met de opzet en werk-wijze van KLIN©-groepen, Lichtenbeek heeft de primeur

van de eerste KLIN©-klas. Het lokaal De Walvissen is een aangepaste speel- en leeromgeving waarin de communicatie ondersteunende methoden en technologie worden aangeboden. 'Hier zijn de doelen van onderwijs, revalidatie en communicatie met elkaar vervlochten', licht Quirine Plaizier behandelcoördinator van Stichting Milo toe. De rol en betrokkenheid van

“Na enkele maanden de focus op communicatie zien we bij de leerlingen al groei in zelfstandigheid, autonomie en bij sommige kinderen ook een stukje zelfvertrouwen.”

ouders is groter dan binnen de andere klassen van Lichtenbeek. Meerdere keren per week krijgen ze een update met foto's en video's. Ouders worden ook actief betrokken in het implementeren van het OC-middel thuis. Dit gebeurt zowel tijdens huisbezoeken door behandelaars van Stichting Milo als tijdens tweemaandelijks ouderavonden.

In de pilot het afgelopen jaar zijn zeven kinderen in De Walvissen, geselecteerd op communicatie- en leerbehoeften, intensief ondersteund. Onderwijs is leidend in de opzet en afstemming met het

revalidatiecentrum was een voorwaarde in de pilot. De behandelaren zitten ook op de groep, zodat therapie daar ook plaatsvindt. 'Er zijn veel mensen betrokken en het programma is echt intensiever dan een regulier schoolprogramma', vertelt Roelofs. 'Normaal zitten er gemiddeld 15 leerlingen in een klas. Maar juist door nu één jaar vol in te zetten op communicatie en de

ontwikkeling van onze leerlingen te stimuleren, maakt het naar verwachting mogelijk om in de volgende jaren met minder individuele begeleiding onderwijs te kunnen volgen.'

Rust en duidelijkheid

In het lokaal wordt hard gewerkt aan rust en duidelijkheid voor de kinderen. Er zijn kastjes voor planning die hun laten zien welke activiteiten er gepland zijn en geven overzicht aan de dag. Roelofs: 'Dat geeft rust aan de kinderen, waardoor ze meer openstaan voor communicatie. We zoeken naar balans inspanning

en ontspanning. Door de communicatie groeien de leerlingen zo snel, zij bereiken hun doelen veel sneller dan aan het begin van de klas gedacht op basis van het ontwikkelingsperspectief (OPP). Als je kijkt hoe snel de kinderen datgene wij aanbieden oppakken en ook zelf kunnen laten zien, daar ben ik enorm trots op.'

Marcia van den Hove, logopediste van Klimmendaal, is het daar absoluut mee eens: "Na enkele maanden de focus op communicatie zien we bij de leerlingen al groei in zelfstandigheid, autonomie en bij sommige kinderen ook een stukje zelfvertrouwen. Communicatie is zó'n belangrijke basis om alle ontwikkelingsgebieden te stimuleren, alle kinderen hebben op alle ontwikkelingsgebieden al een stapje gezet sinds we de focus op communicatie nu vijf dagen in de week, in plaats van één of twee momentjes per week, zo proberen we de leerlingen echt klaar te stomen voor een passende overstap naar de volgende klas en zodat ze goed om kunnen gaan met het ondersteunende communicatiemiddel dat bij hen past.'

Meer lezen:

www.stichtingmilo.nl/een-klinc-groep-op-school-3

Voor vragen over dit project kunt u contact opnemen met: Stichting Milo, T. 073 - 737 0287, info@stichtingmilo.nl

Op weg naar collectieve financiering: ‘Elk stapje moeten we koesteren’

Van begeleiding bij gedragsproblemen, verpleging, tot persoonlijke verzorging. Voor veel scholen is het een zoektocht langs allerlei verschillende potjes. Met het project Zorg in Onderwijstijd willen de ministeries van VWS en OCW daar verandering in brengen. Irma Beurmanjer is sinds vorige maand gestart als nieuwe projectmanager.

Collectieve financiering

Het project bestaat uit verschillende onderdelen. In twee regionale pilots in Twente en Hart van Brabant proberen gemeenten, onderwijs en zorgpartijen een vorm van collectieve financiering uit in de praktijk. Daarnaast is er 5 miljoen euro extra uitgetrokken voor leerlingen met een ernstig meervoudige beperking, en ondersteunen momenteel zorgarrangeurs vijftig scholen in het land. Daaromheen loopt het tweejarig onderzoek van Oberon en DSP om te kijken naar de knelpunten en mogelijkheden rond collectieve financiering. ‘Eind 2022 hopen vanuit al die onderdelen scenario’s te kunnen voorleggen om besluiten te kunnen nemen, licht Irma toe. ‘Het komend jaar willen we oogsten en daarna moet het nieuwe kabinet verder beslissen. Er moet politiek draagvlak zijn, en genoeg middelen, om die collectieve financiering te regelen.’

Zorgarrangeurs

Terwijl het onderzoek loopt, wilden de ministeries met de pilots en de zorgarrangeurs in ieder geval ook al iets betekenen voor de scholen, vertelt Irma. ‘Het mes snijdt aan twee kanten. De zorgarrangeurs bieden bijvoorbeeld heel concreet hulp aan die vijftig scholen om het nu al beter geregeld te krijgen binnen de huidige wet- en regelgeving. Tegelijkertijd levert hun werk ook weer heel veel informatie op voor het onderzoek. Daaruit blijkt heel precies wat er nodig is,

op basis van welke wetten die zorg en ondersteuning nu geleverd wordt, en wat voor inzet is er in de scholen. Die gegevens vormen enorm veel input voor een eventuele andere bekostiging die we straks willen gaan vormgeven.’

Een tweede ring scholen rond die vijftig zorgarrangeurscholen profiteert er nu al van, volgens Irma. ‘Ze delen die kennis en ervaringen in de schoolbesturen en overkoepelende verbanden, waar andere scholen onder vallen. De praktische kennis kunnen ze meteen meenemen.’

“Het komend jaar willen we oogsten en daarna moet het nieuwe kabinet verder beslissen. Er moet politiek draagvlak zijn, en genoeg middelen, om die collectieve financiering te regelen.”

Een van de zorgen is de persoonsafhankelijkheid bij succesvolle samenwerking tussen speciaal onderwijs en gemeenten. ‘Zowel bij de zorgarrangeurs als bij de pilots zie je dat er hele intensieve contacten zijn met gemeenten. Als er dan een wethouder of beleidsambtenaar vertrekt bestaat het risico dat afspraken wegvallen. Waar van alles geregeld was rond collectieve financiering moeten de zorgarrangeurs voor hun gevoel nu weer opnieuw beginnen.’

Ontzorgen van ouders

Een van de doelen van de collectieve financiering is het ontzorgen van de ouders. Irma zegt hierover het volgende: ‘Het is voor ouders lastig om op individuele basis zorg te regelen. Als dat collectief gebeurt is dat zeker een vorm van ontzorging. Ze hoeven dan niet

zelf de keuze te maken voor een hulpverlener, dat gaat dan via school. Ook voor de kinderen is het rustiger, als er één verpleegkundige in de klas komt, in plaats van meerdere hulpverleners, omdat iedereen het nu individueel regelt.’

De komende tijd gaat Irma meer op pad om zelf voorbeelden in de praktijk te zien. ‘Ik zie hoeveel energie erin zit en hoeveel creativiteit en bevlogenheid hierop zit om dit op te lossen. Daar wil ik iedereen hartelijk voor bedanken. Tegelijkertijd moeten we realiseren dat het complexe materie is, die we niet in één of twee stappen oplossen. De periode tot het eind van het onderzoek wordt door ons gebruikt om alvast goed na te denken over de scenario’s die we dan aan de bewindspersonen kunnen voorleggen.’

Onderwijs op maat in de eigen wijk

Kinderen met een ernstige meervoudige beperking (EMB) hoeven niet per se altijd met een bus naar een speciale school. In een Samen-naar-School klas om de hoek in het reguliere onderwijs kunnen ze ook een plek vinden. Inmiddels zijn er in ons land al ruim veertig van zulke klassen. OOG onderwijs en jeugd werkt nu in opdracht van het ministerie van OCW aan een handreiking om andere scholen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs te helpen ook zo'n klas op te zetten.

Het idee achter een Samen-naar-Schoolklas is dat EMB-kinderen onderwijs met zorg op maat krijgen op een reguliere school. Leerlingen met en zonder handicap sluiten dagelijks aan bij elkaars lessen en activiteiten, zodat ze van elkaar kunnen leren. De ruim veertig huidige klassen zijn opgezet in samenwerking met de NSGK (Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind). "Het ministerie erkent het belang van deze klassen en wil graag laten zien hoe je ze kan onderbrengen in het reguliere onderwijs", vertelt adviseur Richard Stuivenberg.

Leerrecht

Volgens de NSGK zijn er in Nederland meer dan 10.000 kinderen met een handicap die nooit naar school gaan. Sommige van hen zitten de hele dag thuis. Anderen gaan naar een dagbestedingscentrum. "Het gaat om kinderen die zich wel kunnen ontwikkelen, die leerrecht hebben", zegt adviseur Dick Rasenberg. "Die zouden ook onderwijs moeten kunnen genieten. Ook zitten er veel EMB-kinderen in het speciaal onderwijs."

Dat er al meer dan veertig Samen-naar-Schoolklassen zijn, bewijst volgens Rasenberg dat je deze kinderen kunt helpen met onderwijs dichtbij huis. "Doordat ze in hetzelfde schoolgebouw zitten, zie je dat ze soms met de andere kinderen samen buiten spelen, en dat ze elkaar helpen. Op een gegeven moment gaat het toch mengen.

"We voeren nu gesprekken met de NSGK, andere deskundigen en betrokken partijen over wat er in die handreiking moet komen. Zo gaan we in een innovatiekring met gemeenten, zorgpartners en samenwerkingsverbanden passend onderwijs het gesprek aan over wat zij allemaal tegenkomen. Ook hebben we een klankbordgroep opgezet, en betrekken we de Onderwijsinspectie erbij."

Mensen leven met het idee dat onderwijs en zorg heel erg gescheiden zijn, maar het valt juist heel goed te combineren. Je moet alleen weten hoe je dat doet."

Handreiking Samen naar School

Daarom werkt OOG in opdracht van het ministerie momenteel aan een handreiking voor diegenen die een Samen-naar-Schoolklas willen gaan opzetten of een bestaande Samen-naar-Schoolklas willen integreren in het onderwijs. Hoe combineer je bijvoorbeeld de twee systemen achter de voordeur van de school? "We voeren nu gesprekken met de NSGK, andere deskundigen en betrokken partijen over wat er in die handreiking moet komen", vertelt Stuivenberg. "Zo gaan we in een innovatiekring met gemeenten, zorgpartners en samenwerkingsverbanden passend onderwijs het gesprek aan over wat zij allemaal tegenkomen. Ook hebben we een klankbordgroep opgezet, en betrekken we de Onderwijsinspectie erbij." In januari moet de

handreiking klaar zijn, digitaal voor op de websites, maar ook traditioneel op papier, met daarin stappen die je kunt nemen bij het opzetten van een Samen-naar-Schoolklas. Het doel is om te laten zien dat en hoe het mogelijk is binnen de huidige wet- en regelgeving."

Rasenberg hoopt dat de handreiking veel koudwater-vrees wegneemt bij scholen. "Er gebeurt toch iets met het profiel van je school, en dat moet je willen. Als je een Samen-naar-Schoolklas erbij neemt denk ik persoonlijk dat het je schoolprofiel verrijkt, maar er zijn ook mensen die daar anders over denken. Gaat dat niet ten koste van de kwaliteit? Niet alle ouders zullen er even enthousiast over zijn. Die moet je daarom ook meenemen."

Meer lezen:

- www.samennaarschool.nl

De ontwikkeling van een kind is niet op te knippen

Terwijl het project Zorg in Onderwijstijd kijkt naar collectieve financiering op scholen voor extra zorg van hun leerlingen, zijn sommige scholen zelf al aan de slag gegaan. Zoals het Onderwijscentrum Leijpark in Tilburg. De school kon daarom direct aansluiten bij de pilotregio West-Brabant, die dit jaar van start ging.

‘Al sinds 2017 lopen we met ideeën rond om de financiering voor de zorg op onze school anders te organiseren’, vertelt schoolleider Rik Aarden. Maar de noodzaak werd pas echt groot toen in het schooljaar 2018-2019 de school een enorme toename zag van kleuters met een zorgbehoefte. De zorg op de huidige manier bleek niet meer toereikend. Het aantal indicaties nam toe, en de school moest steeds weer lastige gesprekken voeren daarover met ouders. Een beschikking vanuit de Wlz of Jeugdwet is bedoeld voor één kind. Hoe kan je dat anders inrichten? ‘Daarom zijn we weer om tafel gegaan met de gemeente om collectief zorg te gaan aanbieden’, vertelt Aarden. ‘De wethouder wilde meedenken buiten de gebaande paden om, en we konden als school een vast aantal uren inkopen bij onze zorgaanbieders Amarant en Siza. Het schooljaar erop moest het al worden uitgebreid, omdat we zo snel groeien.’

Vraaggestuurd

Hoewel het vorig schooljaar werd gedomineerd door corona, is de samenwerking met de zorgpartners versterkt. ‘We hebben veel meer overleg met elkaar over de inzet van zorg in de klas’, vertelt Aarden. ‘We bieden nu niet meer zorg per kind, maar voor alle kinderen in een groep. De zorg is daarom veel meer vraaggestuurd en dus efficiënter. Het zorgt voor veel meer rust in de klas. In plaats van allemaal verschillende mensen, willen we toe naar één hulpverlener in huis.’ De leerkracht blijft de spil in de contacten met ouders en zorgaanbieders. De zorg is opgenomen in het ontwikkelingsperspectief (opp) per kind.

Persoonsafhankelijk

Een van de succesfactoren van Onderwijscentrum Leijpark is het nauwe contact met de gemeente. Dat is tegelijk een risico, denkt Aarden. ‘De wethouder en beleidsmedewerkers hebben echt creatief met ons meegedacht. Als er in de toekomst een nieuw college B&W komt, bestaat het risico dat het op termijn weer anders moet. Het is jammer dat het allemaal zo persoonsafhankelijk is. Daarom moet dit zo snel mogelijk landelijk beleid worden.’ Aarden waarschuwt dat er veel op je afkomt als je de zorg collectiever wilt organiseren, zeker als je niet diep in de materie zit. ‘Maak je agenda maar leeg. Daarnaast is één van de uitdagingen om ouders mee te krijgen. We hebben veel kritische vragen gekregen van ouders met Wlz-beschikkingen. Hoe zit het met de uren? En met de verantwoording van de Wlz? Dan merk je hoe complex deze materie is.’

‘De ideale oplossing zou zijn dat scholen rechtstreeks met zorgpartijen kunnen schakelen en ruimte creëren voor zorg die nodig is, zonder te veel gedoe eromheen’, aldus Aarden. ‘Ouders die hun kind aanmelden kunnen er dan vanuit gaan dat de zorg allemaal is geregeld. houden.’

Zoeken naar ruimte voor onderwijs op maat in proeftuinen

De zoektocht naar passend onderwijs voor elk kind bestaat al jaren. Toch groeit het aantal kinderen dat fulltime in de zorg of thuis zit, omdat ze niet passen in het regulier onderwijs. Ouders en zorgprofessionals hebben daarom zelf allerlei onderwijsinitiatieven opgezet. Afgelopen mei hebben de ministeries van OCW en VWS een pilot gestart met vijftien van zulke onderwijszorgarrangementen-in-ording als proeftuin.

In deze proeftuinen zoekt de overheid samen met de onderwijszorginitiatieven naar maatwerkoplossingen. Adviesbureau BMC begeleidt de vijftien proeftuinen daarbij. Aangezien de pilot afgelopen mei is gestart, zijn er nog geen overkoepelende conclusies te trekken, vertelt Peter Hulsen, consultant BMC, die zelf drie initiatieven begeleidt. De proeftuinen zitten nu nog in de eerste fase, waarin in kaart is gebracht welke knelpunten er zijn voor de onderwijszorgarrangementen. Aansluitend daarop

worden nu gesprekken gevoerd met regionale netwerkpartners om samen de contouren van een mogelijk onderwijszorgarrangement te bespreken. Hulsen is onder de indruk van de bevoegenheid waarmee de initiatieven werken. ‘Een deel is gestart door ouders zelf of door professionals, omdat kinderen behoefte hadden aan meer uitdaging of stimulans. Vervolgens zijn ze gaan kijken hoe het past binnen de wet- en regelgeving.’

De Regenboog

Een van de proeftuinen is het kinderdagcentrum Onder één Dak in de Amersfoortse wijk Vathorst. Hier zijn 58 kinderen met een verstandelijke beperking verdeeld over 7 groepen. Van Downsyndroom, autisme, hechtingsproblemen tot ADHD. Ieder kind heeft recht op onderwijs volgens het kinderdagcentrum. Daarom is ze drie jaar geleden gestart om zelf het onderwijs te organiseren. Toen de ministeries de proeftuinen aankondigde, meldde het kinderdagcentrum zich dan ook daarbij aan. ‘We zagen dat best wel veel kinderen tussen wal en schip vielen’, vertelt Sophie Egtberts, die als een van de twee leerkrachten in het zorgcentrum werkt. ‘Denk aan kinderen die niet tegen volle klassen, het schoolritme en drukke speelpleinen kunnen. Kinderen met (zeer) intensieve ondersteuningsbehoeften. Juist zij hebben behoefte aan onderwijs op maat. In een kleine, nabije setting’ >

Experimenten

Na de proeftuinen start een experiment waarin organisaties de ruimte krijgen om hun ontwikkelingsaanbod vorm te geven, op het gebied van bekostiging, onderwijstijd, inhoud van het onderwijs en onderwijs op een andere locatie. Maximaal 80 initiatieven mogen straks afwijken van belemmerende wet- en regelgeving en worden hierop gemonitord. Van 1 november tot 31 december 2021 kunt u meedoen aan de internetconsultatie over het Experiment Onderwijszorgarrangementen: www.internetconsultatie.nl/experiment-onderwijszorgarrangementen

In De Regenboog, het klaslokaal in Onder één Dak, krijgen de kinderen lessen in kleine groepen van één tot vier leerlingen. De ouders zijn er enorm blij mee, vertelt Egtberts. ‘Zo kunnen hun kinderen toch onderwijs krijgen en kunnen ze dankzij het maatwerk stapjes maken. Omdat de kinderen zich nu meer gehoord en gezien voelen, neemt hun onbegrepen gedrag af en zelfvertrouwen toe. Zo hadden we een jongen van 13 jaar oud, die zich niet begrepen voelde en nogal wat gedragsbuien had. Hij heeft hier leren lezen en schrijven. We hebben hem geleerd op te schrijven wat hij bedoelt. Toen ging het een stuk beter.’ ‘Met de juiste voorwaarden komen ze wellicht verder dan ze ooit op een gewone school zouden kunnen komen’, voegt Karlijn de Jong, clustermanager van Onder één Dak, toe. ‘Op deze manier kunnen kinderen

onderwijs volgen voor 20 of 30 procent. Officieel is daar nog geen ruimte voor.’

Met het meedoen als proeftuin hopen Egtberts en De Jong dat ze met hun initiatief nu beter in beeld komen bij het regionale samenwerkingsverband. Er is al contact met een ZML-school in de buurt om samen een regionaal onderwijsaanbod op te zetten. Er zijn zoveel kinderen die tussen wal en schip vallen. Een beter aanbod voor hen neerzetten is echt hard nodig. We hopen dat we met de proeftuinen de urgentie kunnen laten zien. BMC ondersteunt ons daarin.’

Meer lezen:

- www.amerpoort.nl/locaties/overdag/onder-een-dak#tab-algemeen

Colofon

De publicatie ‘OplossingenLab8’ is een uitgave van het Nederlands Jeugdinstituut, in samenwerking met de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en Sectorraad Gespecialiseerd onderwijs, DSP en Oberon.

Tekst: Pieter Verbeek en Mariës Zegers | Fotografie: EyeEm | Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp